

ARTIKEL

EEN PARADOXALE BENADERING VAN GROEPSDYNAMICA

deel 2

*titel: A Paradoxical Conception of
Group Dynamics.*

uit: K.K. Smith en D.N. Berg.

*Vertaald door Annemarie de Veen in
samenwerking met Myriam Verwiel.*

Voorwoord.

In het vorige nummer van het tijdschrift vond u het eerste deel van de vertaling van het artikel: "A Paradoxical Conception of Group Dynamics" van Smith en Berg. Hierin werd onder meer geschreven dat conflicten in een groep doorgaans gezien worden als blokkades die opgelost dienen te worden, omdat ze een goed functioneren van een groep in de weg staan. De auteurs van dit artikel gaan ervan uit, dat als je in staat bent om conflicten door een paradoxale bril te bekijken, het begrip 'conflicten' in feite wegvalt; ze hoeven niet meer opgelost te worden, maar maken juist deel uit van en zijn essentieel voor het groepsproces; in plaats van met het concept "conflict" een proces vast te zetten, wordt er als je kijkt met een paradoxale bril, juist energie in beweging gezet.

In het vorige tijdschrift zijn aan de orde gekomen :

- de paradox van identiteit,
- de paradox van openheid en
- de paradox van vertrouwen.

In dit nummer zullen aan de orde komen:

- de paradox rond individualiteit,
- de paradox omtrent autoriteit en
- de paradox van regressie.

In het volgende nummer van het tijdschrift zult u dan de laatste paradox vinden, namelijk die van creativiteit, gevolgd door een kennistheorie over paradoxen.

In het vorige nummer was de vertaling van het artikel gemaakt door Myriam Verwiel in samenwerking met Annemarie de Veen, in dit nummer komt het grootste aandeel van het werk van Annemarie de Veen. Ook deze keer is

de leesstof niet de makkelijkste, maar toch hopen wij u een tekst aan te bieden die u informeert en inspireert.

De paradox rond individualiteit.

Om van een verzameling individuen te komen tot een groep, zullen de leden uitdrukking moeten geven aan hun individualiteit.

De paradox van de individualiteit bestaat eruit dat een groep vertrouwt op de energie die de individuele leden erin stoppen, terwijl een groep tegelijkertijd bedreigd wordt door die individualiteit, individualiteit die zich ironisch genoeg alleen ontwikkelt, als de leden volledig investeren in de groep waarvan ze deel uitmaken, een investering die de individualiteit juist lijkt te ondermijnen.

Freud (1922) heeft gekeken naar de individuele kant van de zaak; hij gaat ervan uit dat een individu zich ontwikkelt, als die lid wordt van een groep.

Het feit dat iemand deel uitmaakt van zijn oorspronkelijke groep, zijn gezin van herkomst, drijft hem in 't verlangen te individueren.

Als iemand leert hoe deel uit te maken van een groep, dan zal gaandeweg het belang om te individueren op de achtergrond raken, en juist daardoor wordt individuatie gerealiseerd.

Benne (1968) heeft zich gericht op de groeps kant van deze paradox. Hij heeft het fenomeen geobserveerd dat groepsleden strijden over het feit of de leden er nu zijn voor de groep, of dat de groep er is voor de leden.

Hij geeft aan dat ontwikkeling afhangt van het feit of men in staat is deze polarisatie te overstijgen en te komen tot een niveau waarbij de leden hun lidmaatschap van de groep accepteren en de groep het belang van de individualiteit van de leden inziet.

ARTIKEL

De paradox is dat de groep aan solidariteit wint als individualiteit wordt toegestaan en de individualiteit wordt groter als het belang van de groep wordt onderkend.

Deze paradox lijkt te kloppen met onze instinctieve neiging om een groep, zeker in het begin, voorzichtig te benaderen. Je zou wel gek zijn jezelf voor de leeuwen te gooien. En toch, is het precies deze terughoudendheid die een groep maakt tot een lege huls, en een onveilige plek om risico's te nemen.

Een ironisch feit van deze paradox is dat mensen doorgaans lid worden van een groep om er iets te halen (bv. vriendschap, kennis, vaardigheden, inkomen, sociale steun), maar wie geeft er dan?

Een groep zal dus naar haar potentiële leden kijken vanuit het oogpunt: "wat heeft hij/zij ons te bieden, wat zijn zijn/haar mogelijkheden en potenties." Een groep zal aan nieuwe leden veelal de boodschap geven dat ze ook moeten geven. Anderzijds zal een potentieel groepslid nagaan wat in de groep de verhouding is tussen geven en nemen. Als iemand tot de conclusie komt dat de groep op eenzelfde of lager niveau zit als hijzelf zal dat individu de angst hebben, dat de groep meer zal vragen dan dat ze te bieden zal hebben. Lid worden van zo'n groep lijkt dan ook zinloos.

Het paradoxale perspectief gaat ervanuit dat de groep slechts kan bestaan, groeien en sterker worden, als de leden vorm geven aan hun individualiteit. Om te kunnen bestaan heeft een groep enerzijds gelijkheid, conformiteit en verbondenheid nodig, anderzijds verschillen en ongelijkheid. Zowel de verschillen (als uiting van individualiteit) als overeenkomsten van de leden versterken de groep. Deze verschillen en overeenkomsten steunen en bedreigen

tegelijkertijd de individualiteit van elk groepslid.

Wanneer de verschillen benadrukt worden riskeer je dat de groep uit elkaar valt of dat het individu geen aansluiting meer voelt, anderzijds kan het benadrukken van de verschillen juist ook tot gevolg hebben dat leden op zoek gaan naar overeenkomsten die voor de individuen zinvol zijn.

Als een groep teveel overeenkomsten vertoont, zal die in zijn proces stagneren of vastlopen.

De strijd wordt, net als bij de voorgaande items, gevoerd binnen het individu en binnen de groep. Er ontstaan spanningen doordat de groep afhankelijk is van de individuen, en doordat de individuen afhankelijk zijn van de eenwording van de groep.

De paradox omtrent autoriteit.

Mensen kunnen van hun lidmaatschap van een groep profiteren, als ze toestaan dat anderen in hun naam handelen. De groep ontwikkelt dan het vermogen en de kracht om bepaalde belangen te vertegenwoordigen.

Het gevaar zit erin dat sommigen zichzelf wegcijferen in de hoop daarmee de belangen van de groep te dienen. Het blijkt echter dat dit de groep juist verzwakt; de kracht van een groep zit juist in de individuele capaciteiten en mogelijkheden van de leden.

Het is zinvol om te bekijken hoe autoriteit als proces zich ontwikkelt. In eerste instantie lijkt autoriteit iets dat van boven af komt. Bij nadere beschouwing blijkt dat autoriteit ontstaat doordat leden van een groep een bepaalde figuur bepaalde bevoegdheden geeft: deze figuur wordt als het ware gemachtigd om zaken te regelen. Het geven van deze bevoegdheden is ook een daad van autoriteit. Autoriteit is in feite gesanctioneerde macht.

ARTIKEL

Het nemen en gebruiken van macht is een riskante aangelegenheid; het wordt vaak vermeden omdat men bang is zich iets toe te eigene dat anderen ook graag zouden willen hebben.

Wanneer het nemen van macht of verantwoordelijkheid niet gebeurt zullen de individuele leden en een groep zich zwak en machteloos voelen. Hierdoor zal juist een grotere behoefte aan macht en een grotere angst om hem te nemen ontstaan (je bent bang over de behoeften van anderen heen te stappen).

Deze vicieuze cirkel kan doorbroken worden als degene die de macht neemt, deze gebruikt om dusdanige condities te creëren dat andere groepsleden in staat zijn hun eigen macht en verantwoordelijkheden te ontwikkelen.

Het lastige van autoriteit aan iemand geven is, dat het lijkt alsof je daarmee jezelf macht ontnemt. Daarom vinden groepsleden dit moeilijk; het lijkt gevaarlijk iemand macht te geven. Anderzijds kan het lijken dat wanneer je als individu macht neemt, je dit aan anderen ontnemt.

De ontwikkelingstaak waarvoor een groep zich gesteld ziet is, om met beide aspecten om te gaan.

Je zou kunnen zeggen dat het afgeven van macht en verantwoordelijkheid een daad is waar jezelf verantwoordelijk voor bent. Daarnaast kun je in deze context stellen dat als jij macht en

verantwoordelijkheid neemt, de groep daar de verantwoordelijkheid voor draagt/ genomen heeft.

De paradox van de regressie.

Individen die zich willen ontwikkelen, zullen als ze zich bij een groep aansluiten, merken dat de groep hen vraagt zich terug te houden, zodat de groep als geheel beter vooruit kan. Het verlangen zich te ontwikkelen wordt dan vervangen door het gevoel van persoonlijke regressie.

De paradox van regressie behelst het volgende; als een groep zich wil ontwikkelen dan zullen de leden bereid moeten zijn een terugval door te maken.

Hierdoor lijkt het alsof de groep als geheel een terugval doormaakt.

Maar als een groep zich wil ontwikkelen, dan zal ze het niveau van regressie moeten ontstijgen en zal er voldoende veiligheid moeten zijn.

Het proces waarbij iemand deel uit gaat maken van een groep kun je zien als het bijelkaar brengen van delen die gaan ontdekken hoe ze deel uit kunnen maken van een geheel dat groter en anders is dan zichzelf. Het is de taak van de groep om een geïntegreerde eenheid te worden vanuit al deze delen. Het individu moet eigenlijk als "deel" bereid zijn om even de eigen individualiteit los te laten en de groep in de gelegenheid stellen om vanuit

ARTIKEL

alle individuen tot een geheel te worden, dat op een nieuw niveau kan functioneren.

Het loslaten van de eigen individualiteit, voelt als innerlijke verdeeldheid. Dit geeft tijdelijk een gevoel van verloren zijn en dat voelt als regressie.

Omdat dit bedreigend is, zullen individuele leden van een groep dit doorgaans weigeren. Maar maakt deze weigering het voor de individuele groepsleden wellicht makkelijker, voor de groep wordt het moeilijker om als geïntegreerd geheel op te treden.

Wanneer iemand deze blijkbaar noodzakelijke regressie durft toe te staan, wordt hij/zij teruggeworpen op die momenten uit de persoonlijke ontwikkeling toen hij/zij ging ervaren een individu te zijn en tegelijk deel van de groep (gezin van herkomst). Dit is het moment in de ontwikkeling waarin "deel" zijn het meest problematisch is.

Als iemand worstelt met het deel uitmaken van een geheel, een kudde (ten dienste van de groep), dan is het de taak van de groep om een gemeenschappelijke manier te vinden om met de angsten van de individuen om te gaan.

Als individuen bereid zijn tot persoonlijke regressie, stellen ze de groep in staat om nieuwe manieren te vinden

Er is geen reden om de regressie tot in de kinderjaren terug te laten gaan, zeker niet als individuen al effectief deel uit gemaakt hebben van andere groepen. Groepen waarin iemand zowel het gevoel heeft lid van een kudde te zijn als een zelfstandig individu.

Eén van de fundamentele elementen van groepspsychotherapie is, dat individuen die veel moeite hebben met hun angsten om te gaan in interactie met anderen, een kans krijgen om in een groep met hun angsten om te gaan, ze kunnen dan eerdere ervaringen 'doorwerken'.

Groepen die leren met dit soort situaties om te gaan, maken condities waarbij mensen de regressie niet meer zo diepgaand hoeven mee te maken.

Paradoxaal genoeg is het zo dat groepen en individuen die ervaring hebben in 'regressie', kunnen leren hoe te interacteren om te groeien en dus niet in de regressie blijven steken.

Nawoord

In het nawoord bij het eerste deel van de vertaling schreef ik dat ik de paradoxale filosofie een mooie vond, maar geen idee had hoe die toe te passen in de praktijk bij het begeleiden van groepen.

Nu merk ik, dat ik de hiervoor beschreven paradoxen herken als lid van de groepen waar ikzelf deel van uitmaak.

De behoefte om deze regressie als